

GLASOSLOVNE SPREMEMBE PRI PRIDEVNIKIH NA *-SKI* IZ KRAJEVNIH IMEN

Namen tega članka je, da opozori na jezikovno zakonitost v oblikah nekaterih pridevnikov s pripono *-ski*, izpeljanih iz krajevnih imen. V praksi jo živjeje čutimo in bolj ali manj tudi upoštevamo, v teoriji pa smo jo zadnja leta, da ne rečem desetletja, hudo zanemarili. Odkar je Ramovš 1923 vprašanje obsežno in z obilnim gradivom iz starejših tiskov obdelal v Konzonantizmu (HG II, §§ 188—193), se nam ne zdi več potrebno, da bi stvar načenjali. Različne oblike pri starejših tiskih, kakor *človeški* — *človeški* — *človečki*, *nebeski* in *nebeški*, zlasti pa nekatere nenavadne oblike, so Ramovša privedle slednjič do sklepa, da so se oblike *-ski* in *-čki* dodajale pogosto po analogijah, ne pa po kakih glasoslovnih zakonitostih. Tako trditev je manj ostro pred njim postavil že Skrabec. Ramovševa dognanje je povzel tudi Bajec 1952 (Besedotvorje II, §§ 110 sl.), ki piše: »Po narečjih se je začelo analogično spremešavanje, tu je zmagala ta končnica, tam spet ona« (ib. § 112, str. 64).

Spričo take teorije je tudi razumljivo, da se je vprašanje popolnoma umaknilo iz praktičnih jezikovnih priročnikov; tako ga ne obravnavata ne Slov. slovnica 1947 in ne 1956. SP 1950 pa pri razlagi tujih imen (čl. 36 c) le govori o nekih zakonih: »Imena, ki se končujejo v osnovi na *-k*, *-g*, *-h*, *-s*, *-z*, *-c*... tvorijo pridevnik po slovenskih glasoslovnih zakonih z mehčanjem.« Mehčanje za osnove na *-k*, *-g*, *-h* in *-c* priznavajo tudi prejšnje slovnice in tudi Ramovševa izvajanja; ne velja pa to za osnove na *-s* in *-z*, te Ramovš in drugi jezikoslovci izključujejo.

Vprašanje, kaj je z glasoslovnimi spremembami pri sufiksu *-ski*, je torej pomembno teoretično in praktično. Zanimivo je, da si je SP 1950 postavil vprašanje šele pri tujih imenih, ne pa pri domačih. Od kod taka moč slovenskemu jeziku, da uveljavlja glasoslovne zakone pri tujih imenih, pri domačih pa ne? Lotil sem se pregledovanja naših ljudskih pridevnikov iz krajevnih imen. Pri tem se mi je nudilo obilno novo gradivo, ki ga prejšnje obravnave niso upoštevale. In prvi rezultat? — Nad 90 % vseh pregledanih imen zaznamuje svojino s pridevnikom na *-ski*.

V zvezi s tem si skušajmo odgovoriti dvojce: 1. kakšne glasoslovne spremembe so se godile in se še dogajajo v zvezi s pripono *-ski*? — 2. na katero podstavo se ta pripona pritika, ali morda ne izključuje kakih drugih pripon? Prvo vprašanje je bilo že večkrat predelano, ali zmeraj le ob pridevnikih splošnega slovarja, nihče ni pritegnil obilnega gradiva pridevnikov iz krajevnih imen. (Kljub večkratnim poskusom to gradivo še danes ni sistematično zbrano in urejeno, kar je prav gotovo velika škoda in zamuda.) Drugega vprašanja se pa doslej sploh še nihče ni lotil v celoti, čeprav že od Val. Vodnika sem srečujemo ugibanja o priponi *-ac* (*pev-ac* — *pev-ski*). (Bajec pregleduje nekaj pripon, toda ne z namenom, da dožene gornje vprašanje.)

— — —

1. Glasoslovne spremembe obsegajo prvotno mehčanje soglasnikov pred pripono — *ьскѣ* in asimilacijo soglasnikov v nastalem soglasniškem sklopu po izpadu *а*.

a) Do mehčanja bi pravzaprav moglo prihajati le dotlej, dokler je bil v jeziku še živ čut za mehki polglasnik na začetku pripone *ьскѣ*. Ker je v slovenščini razloček med mehkim in trdim polglasnikom zelo zgodaj izgubil, bi z njim pravzaprav moralo prenehati tudi mehčanje. Imeti bi ga potemtakem smeli le v prav starih besedah slovenske prazgodovine, ne pa pri novejših in najnovejših besedah in celo tujih imenih, ki še zmeraj stopajo v jezikovno rabo. Dejansko so te glasovne preмене še zmeraj žive in jih sproti uveljavljamo pri vseh novih besedah. Tu seveda ne moremo govoriti o mehčanju v nekdanjem pomenu besede pred mehkim polglasnikom, zato pa o zakonitih glasovnih premenah na mestih, koder se je nekoč godilo mehčanje.

b) Po onemlitvi soglasnika so zadelali skupaj trije soglasniki. Zveza zvočnikov (l, lj, r, m, n, nj, v, j) + sk ni delala kakih težav, saj so sklopi razen izjemoma ostali nepri-zadeti; kadar so pa zadelali skupaj trije nezvočniki, so izzvali prilikovanje, le ustničniki p, b, f so se neprižadeti družili s soglasniško skupino -sk-. Mehkonebniki k, g, h so se omeščali v č, ž, š, prav tako c v šumevec č. Po onemlitvi polglasnika so šumevci prišli v neposredni stik s sičnikom v pripomi -ski in ga pritegnili v šumevsko izgovorno območje, tako smo iz sklopov -šski, žski, -čski dobili najprej -šški, -žški, -čški. Sklop -žški se je asimiliriral v -šški in dal s -šški vred -ški; pri -čški se je z ene strani okreplil priporni del zlitega glasu č in ponekod zmagal nad zapornim delom, tako da se je tudi ta preko -šški razvil v -ški; drugod pa se je okreplil zaporni del (da bi kljuboval pripor-nemu delu) in dal -čki. Tako so torej vsi ti sklopi pri nas razvili -ški, le na obrobnem pasu proti hrvaščini srečujemo za prvotni -čški razvoj v -čki. Tako prilikovanje pri nas velja danes seveda tudi za vse tiste besede, pri katerih se naši današnji č, ž, š sreču-jejo s pripomo -ski (npr. moški). Drugod se je ta asimilacija razvila drugače, v češčini npr. v nasprotni smeri: sičnik s v pripomi -ski je pritegnil šumevec č ali š pred seboj v sičniško območje (nemecki, česki; skupina -žški pa je v mnogih primerih ostala neasimi-lirana, npr. mužski).

2. Kateri glasovi pa se v slovenščini pred -ski »asimilirajo« v zgornjem smislu? Od Val. Vodnika naprej preko Metelka in Janežiča so do Breznika vse slovnice obdelovale tudi to vprašanje, pa vese dolgo stoletje niso prišle do enotnosti v obsegu in načinu te spremembe. Vse se ujemajo v tem, da se mehčajo k, g, h in c in skupaj s pripomo -ski dajejo -ški. Že Metelko in za njim Janežič sta tem glasovom dodajala še t, s, z, toda bolj kot izjemo, saj sta imela le malo zgledov za dokazovanje: za t navajata predvsem hrvaški, Metelko celó mešk od mesto; oba opozarjata tudi na tvorbe z infiksom -ov- (bratovski). V novi izdaji Janežičeve slovnice 1889 je Sket prvi pisal oblike bratski, hrvatski poleg bratovski in hrvaški. V tej dobi etimologiziranja in približevanja vse-slovanskemu skupnemu jeziku so začele zmagovati te oblike in so jih podprle zlasti množice izposojenk na -nt; ob teh je začel zamirati čut za domačo slovensko glasovno zakonitost in s Pleteršnikom je etimološka oblika bratski, hrvatski prodrla tako daleč, da je oblika hrvaški dobila priokus manjvrednosti, kakor da je za knjižno rabo nepri-merna. Levec oblikam na -tski v Pravopisu (1899) ni priznal izključne pravice.

Škrabec je v neki polemiki z V. Oblakom zaradi dvojnosti v pisavi naših starih pisateljev (človečki — človeški — človeski, nebeški — nebeski) prvi izrekel trditve o analognem prevzemanju -ški in -ski. Kasneje (1901, Cv. XIX, 5/3) je pa ob razlaganju različnih oblik mimogrede izrekel misel: »Vendar bi se dalo tudi misliti, da je začetni b nekaterih sufiksov sem ter tja tudi pri nas vplival na soglasnik pred sebo, kakor bi bil j̄; to bi bilo misliti, razen o -ьсь, tudi o -ьсе, -ька, -ьнѣ, -ьскѣ, -ьство. Tako bi se najlaže razlagale oblike kakor: kóčnik, (poleg kótnik), < hǎrvášk̄i, horvački, soldášk̄i < soł-dačk̄i, gospojšk̄i, grajski, Pográjac, briski < bǎrjski, bric, < bǎrjac, brika < bǎrjka, vaški < vašk̄i, nebeški < nebešk̄i itd.« Tu torej našteva Škrabec poleg splošno pri-znanih k, g, h, č še t, d, s; za z nimamo zgleda. Toda k tej hipotezi, ki bi najbolj olajšala razlago vseh teh različnih oblik, se ni vnil ne sam ne drugi, ostala je pozabljena.

Zdi se, da te Škrabčeve trditve ni poznal niti mladi Breznik, čeprav bi mu bila odlična opora njegovemu članku Pogreški pri nekaterih priponah (DS XVII, 427—431). Tu se je (takrat še ni študiral slavistike) koj s prvim stavkom krepko postavil na stališče: »Slovenski jezik je zraven drugih obče znanih tudi soglasnike d, t in s, z pri -ski izpremenil v š -ški.« Ta članek je zgrabil vprašanje v živo, ne da bi se bil Breznik dal motiti s slavističnimi dognanji o palatalizaciji v staro-slovenščini. Tako je prvi potegnill zgornje glasove v zakonito spreminjanje in do-ločil celoten obseg glasovnih premen pred pripomo -ski, tj. k g h c č ž š t d s z se premenjujejo s š. Ko je potem spoznal zakone o palatalizaciji, vprašanja ni več načenjal in je svojo drzno trditve ublažil (v slovnici 1916), po Ramovšovem obrav-navanju tega vprašanja v HG (II, 1923) (Ramovš ne pozna ne Škrabčeve zgornje trditve ne Breznikovega članka) pa je v 4. izd. slovnice (1934) še redkobesednejši. Za razlaganje pridevniških oblik iz krajevnih imen je Breznikova prva podmena še zmeraj edino sprejemljiva in kaže zakonitost, ki je ni mogoče prezreti. Kako jo je mo-goče spraviti v sklad z veljavnimi zakoni o palatalizaciji in kako naj si potem razlagamo pisanost v oblikah naših starejših pisateljev, to je seveda drugo vprašanje in nova na-loga, ki jo bo treba rešiti.

3. Ker je za glasove *k, g, h* in *c, č, š* in *ž* splošno priznано, da se s pripono *-ski* strnejo v *-ški*, v nekaterih primerih (*k, c* in *č* v obmejnem pasu proti hrvaščini) tudi v *-čki*, se tukaj s takimi osnovami ne bom podrobneje ukvarjal, čeprav je tudi tu še mnogo zanimivega in pojasnila vrednega. Razmeroma številne primere navaja tudi Bajec v Besedotvorju (II, § 112), vendar vsi zgledi niso neoporečni. Pri tvorjenju teh pridevnikov delujeta dve nasprotujoči si težnji: prva bi rada dosledno uveljavila spremeno, druga pa bi rada ohranila prvotno podobo podstave, zlasti pri enozložnicah, saj je glasovna akustična podoba besed nosilec predmetnega pomena. Če bo kdo slišal *sváški*, se bo vprašal, ali naj besedo veže s *svat* ali *svak*; pridevnik *lóški* npr. ima lahko za osnovo imena *Loka, Log, Lož, Loče* ipd. Zato krajevne razmere (bližina imen s temi osnovami) včasih niso dopuščale takih homonimnih oblik, saj bi nasprotovale najvišji nalogi jezika: razumljivosti. Zato tudi pri podstavah na *k, g, h, c, č, š* in *ž* srečujemo zelo pisane tvorbe pri enakem imenu. Pregledovanje gradiva nam bo kasneje tudi pokazalo, kako malo se pri lastnih imenih zavedamo občega pomena, ki tiči v imenu. Zato se tudi niso sprejemale za enaka imena pridevniške tvorbe od drugod, marveč so si jih ustvarili povsod na novo. Od tod taka pisanost, zato pa tudi toliko večja potrditev zakonitosti, če so na različnih krajih našli enake glasovne rešitve.

4. Ustaviti pa se moramo pri osnovah na *-t, -d, -s* in *-z*. V občem slovarju je osnov na te soglasnike premalo, da bi si mogli zanesljivo ustvariti kako sodbo. Pri pregledovanju lastnoimenskega gradiva pa vidimo, da so ti pridevniki narejeni na več načinov: *-ski* se pritika neposredno podstavi; med podstavo in *-ski* se vtikajo infiksi (zlasti *-ov-, -an-*), da preprečijo neposredno srečanje več soglasnikov in iz nje izvirajočo glasovno spremembo (to se dogaja zlasti tedaj, kadar težnja po razvidnosti osnove zmaga nad glasovno zakonitostjo); izpeljani so iz podstave imena za prebivalce, včasih tudi iz priponskega imena za prebivalce, toda redno brez *-ac* (*-ci* pl.); včasih pa pridevnika ni in si pomagajo ljudje s predložnim opisovanjem (*iz, z-s*): dekleta s Trate, možje iz Vrat ipd.

Osnove na -t — Osnova *blat-* je razvila v 4 primerih pridevniški tip *bláški*, v dveh primerih *blátanski*, v 1 primeru imamo opis z *Bláta*. — Osnova *čret-* je razvila pri Ptujju *čréški*, dvakrat je naredila pridevnik s pripono *-an* (*črétan*), trikrat pa z infiksom *-an-*: *črétenški*, enkrat z opisom s *Čréte*. — Od 3 primerov *Glažúta* imamo dvakrat *glažúški*, enkrat *glažútanski*. — Golti pri Mozirju *góuški*; Klečét pri Žužemberku *klečéški*; Kolovrát (Litija) *koráški*, Kolóvrat (Mozirje) *klóreški*. — Od 12 imen *Kot* jih je 6 razvilo pridevnik tipa *kóški*, od tega dva na *-čki*: pri Semiču *kóčká* in pri Brežicah *zakúčki*; drugi so si pomagali z infiksom *kótanski* in *kótvovski*, *kútask* (Šmarje pri Jelšah), enkrat s pripono *-an* *kótni* (Gaberje v Prekmurju), dvakrat pa z opisom s *Kót*. — Kržéti (Sodražnica) *kržéški*; Kúrat (Mokronog) *kúraške*; Lopáta (Hinje) *lopaška*; Mahnéti (Cerkljica) *mahnéški*. — Uradno ime *Dolgo brdo* živi med ljudmi kot *Dólg mrt* in ima pridevnik *doúgamáške*. Uradni Obrat s pridevnikom *óbraški* (*óubraški*), prebivalci pa so *Obráčari*. *Omóta* pri Semiču ima pridevnik *omóški*. Ime *Pláte* se je v 4 primerih dvakrat ognilo glasovni spremembi in srečanju *-t + -ski* z infiksom *plátoušk* (Celje) in *platínsk* (Ptuj), dvakrat pa z opisom s *Plat*; toda v vseh treh zloženih primerih: *Pódplat* (Celje) *pódpláški* in (Kostivnica) *podplášk*, *Súhe Plate* za ljudsko *Skopláte* (Novo mesto) *skoplášká* — je zmogala glasovna doslednost. — *Podnárt* ali *Pódna(r)t* na Gor. je razvil *podnáški* ali *podnátvovski*.

Osnova *prapret-* ali *praprot-* je od 5 primerov imen *Práprotno* ipd. v štirih razvila pridevnik *praproéški* in le v enem *práprotanski* (Selška dolina), pa še tu se zdi, da je *-an-* mladega izvora in *-ški* kaže na stari *praproški*, da je *-ški* po kontaminaciji prišel v novo obliko. Takih primerov imamo tudi drugod precej. — Od dveh primerov *Pšáta* sta oba razvila *pšáški*. V vseh 4 primerih imena *Púnger* imamo pridevnik *púngerški*. V Moravčah se naselje z eno hišo imenuje *Pustóta*, ljudje so *pestoške*, gospodar pa *Péstóšk*. — Od 14 imen *Rovt* ali *Rovte* imamo res le 1 primer *ró(v)ške* (Pri Besnici na Gor.); je pač predaleč od prvotne glasovne podobe in bi bil lahko tudi od osnov *rog-, roč-*, ali *rož-*; zato so si največkrat pomagali z imenom prebivavcev *Róvtar* ali *Rótar* in naredili *ró(v)tarski* v 10 primerih, drugi pa z infiksom *rótanski*. — Od imena *Razdfto* imamo v vseh 3 znanih mi primerih (Ljubljana, Šentjernej, Ptuj) pridevnik tipa *razdftški*. — Osnova *senožet-* je od 4 primerov dala v treh tip *senožéški* enkrat pa *senožétarski* (nad Jesenicami). — Za Mursko Soboto je pridevnik *sóbočki*, kar pišemo večinoma *sóboški*. — *Sópót, sópoški* ali po prebivalcih *sopočanski*. Osnova *srobot-* ima vse trikrat v pridevniku *srobotški*. — Novi Svet (Hotedršica), *novosvéški*. *Tirget* v obeh primerih

tirgeški. — Osnova *trat-* v imenih *Tráta* ima pri Škofji loki *trášk*, pri Sv. Lenartu n. Laškim pa *tráčki*; drugod so si pomagali z infiksom *trátančki* (Semič), kjer je *-čki* po vsej verjetnosti iz *trački*, ali pa po prebivalškem imenu *trátarski* (2x), ali s predložnim opisovanjem s *Tráte* (Šentvid n. Lj.). — *Varpête* pri Vojniku *varpéški*. Simpleks *Vráta* (*Litija*) opisuje s predlogom z *Vrát*, obe zloženkí *Zavráta* (Sodražnica) in *Zavráte* (Hrastnik—Dol) imata *zavráški*. *Vódmat* (Ljubljana) *vódmašk*.

Isti razvoj so doživele tudi osnove na *-st* in *-št*. Tako ima *Brèst* na Ižanskem pridevnik *břški*; *Césta* (Vel. Gaber na Dol.) *céjška*, v treh primerih pa opisuje s predlogom *s Cest*. — *Hósta* pri Šk. Loki ima *hóšk* poleg danes pogostnejšega *hóstanšk*, ki je prevzel *šk* od stare oblike; *Zdrhóst* (Kozje) ima *zdrhóčk*. — *Hrastje* pri Ljubljani ima *hráški*, drugod so si pomagali z infiksom *hrástanski* (2x) in *hrástovski* (4x) ali pa z izpeljavo iz prebivalškega imena *hrástarski*. — Čudim se, da se nihče ni ustavil v obravnavanju teh vprašanj ob pridevniku *novoméški*, toliko bolj, ker ga omenja v simpleksu *méšk* že Metelko; v tej vrsti je kaj preprosto razumljiv tudi *tržáški* iz *tržast-*, ob katerem se ustavljata na dolgo Škrabec (J. sp. I, 534) in Ramovš (HG II, § 192). Isto velja za osnovo *most-* v zloženkah, kakor *Zidani most* — *zidanomóški*, *Primóstek* — *primóški* (Gradec B. Kr.). Na Ižanskem pravijo barju *maróst*, pridevnik pa jim je *maróšk*. — Ime *Tolsto* nad Laškim je razvilo pridevnik *tóuški*. — Za *-št* imamo predvsem vrsto imen iz nem. *Forst*, največkrat *Bóřst*; v simpleksu je v 3 primerih razvilo ime pridevnik *bóřški*, v 1 primeru *bóřstan*, sestavah pa — kakor *Podbóřst* — v 6 primerih tip *podbóřški*, v 2 pa obliko z infiksom *-an-*, torej *podbóřstanski*; *Zabóřst* ima pa v vseh 6 primerih pridevnik *zabóřški*. Sem lahko takoj prštejemo tudi kr. imena po os. imenu *Jošt* (iz nem. *Jobst*); ta je v vseh 4 znanih mi primerih razvil tip *-jóški*. Naj omenim še *Dréta* — Zadrečka dolina.

Omeniti moramo tudi vrsto tujih imen, največ svetniških, ki se v naših krajevnih imenih končujejo na *-t*, čeprav so prvotno imela na koncu *-d* (*Leonard*, *Oswald*, *Radegund* ipd.), pri drugih pa je bil *-t* prvotni glas, pa se je pri nas po naslonitvah spremenil v *-d*, npr. *Rupert*, *Vitus* — *Veit* — *Vid*. V koncu fonetično tako mi bilo prave razlike. Kot krajevna imena so šla razvojno pot drugih naših imen. Sv. *Junqert* (Vel. Pirešica) — *júnqerški*; Sv. *Jédert* v vseh treh primerih *šentjéderski*; *Kúnqota* (Slovenja vas — Ptuj) — *kúnqóčki*, *Šentkúnqota* — *šentkúnqóški*. — *Šentlámbert* (Začorje ob S.) — *šentlámparšk*. — Ime *Lénart* je od 6 primerov dalo v 1 samem zapisu *šentlénarski* (Sv. Jur ob Taboru), 4 primeri imajo *-lénarški*, v Slov. Goricah pa *lénarčki*. — *Šmarjéta* ima v vseh 9 primerih tip *šmarjéški* v različnih oblikah: *šmarjéška*, *šmaréški* (gora), *margéžški*, *šmaráška*. — *Rúpert* ima dvakrat tip *rúperški*, v Slov. Goricah *róprčki*, pri Laškem *šent-rúparsk* (če je prav zapisano). — *Óžbalt* je v vseh treh primerih razvil tip *óžbalški*: *šentúžbušk* (Poljanska dolina), *šentúžbušk* (ob Dravi), *óžbalčki* (Kapla—Dravograd). Uradno *Radegúnda* za ljudsko *Rádgent* (Mozirje) ima pridevnik *rádgenšk*. — Celo kr. i. *Šmartno* bi v nekaterih primerih sodilo sem, toda o tem kasneje. Lahko pa štejemo sem še ime *Donačka gora* po imenu *Donat*.

Krajevna imena in zaselki, kakor *Zore* pri Tabru, *zoréški*, prebivalci pa *Zoréčani*, nam vsiljujejo misel, da so tudi osebna imena za ženske iz podobnih domačih imen za gospodarje domov iz enakega vira. *Blažè* — *Blažéška*, *Brcè* — *Brcéška*, *Mahnè* — *Mahnéška*, *Pávle* — *Pávleška*, *Pólde* — *Póldeška*, *Tóne* — *Toneška* ipd. si laže razlagam neposredno iz *Blažétska* itd. kakor iz *Blazéčja* mati *-čka* z olajšavo *čk* v *šk*). Toda to le mimogrede, ne kot dokazno gradivo.

Iz navedenih primerov je jasno troje: 1. da se je v vsem slovenskem jezikovnem območju jezik ogibal neposrednega vezanja *-t + -ski*; tega dosledno nikjer ne srečujemo; to prav gotovo ni golo naključje, marveč jezikovna zakonitost; tako enodušen razvoj skupine *-tski > -ški* na zahodu in *-čki* na vzhodu govori zoper trditve, da »dá v pravilnem razvoju *tržaštski > *tržaski in z analogičnim *-ški*: tržaški« (HG II, § 192); tako enoten in urejen razvoj te skupine v krajevnih pridevnikih, kakor nam ga kažejo zgornji primeri po vseh narečjih, more sloneti le na pravi glasovni zakonitosti; 2. da je v jeziku izrazita težnja, da razvije *-t + ski*, v *ški*, če le s tem ni prehod prizadeta prvotna glasovna podoba osnove, kar bi škodovalo razumljivosti; 3. če je jezik hotel v pridevniku ohraniti razvidnost osnove, si je pomagal z infiksi, imeni za prebivalce ali s predložnimi opisi, ne pa z nepredelanim stikanjem *-t + ski*. Tako stikanje se je moglo uveljaviti le na papirju in v pisarni brez posluha za ljudski govor.

(Se nadaljuje)

poskuse Antona Debeljaka, Janko Glazer pa dvomil v neoklasicistične težnje nekaterih kritikov in predlagal, naj pesniki več ne obožujejo rime, pač pa naj skrbe, da bo v pesmi drhtela resnična človeška narava. S tem se je dejansko in teoretično pridružil Župančičevemu nazoru, po katerem je poezija »živ curek vode« (Li-Tai Pe), ki ga ni mogoče ukrotiti in presekat s formalističnimi sredstvi. Od vseh najbližji so bili Župančiču Vladimir Levstik, Fran Albreht in Janko Glazer. Tej trojici se je pridružil tudi Alojz Gradnik, ko je leta 1916 v V. pesmi cikla *Pesmi starega begunca* priznal, da je kot človek in kot pesnik le plod svojega rodu in zemlje, zakoreninjen v konkretno življenje, in da lahko vro pesmi le iz sokov obeh naravnih prvin, pokrajinske in rodovne:

Zdaj vem, da sem le kri od tvoje krvi,
da samo kratka nit sem v dolgi vrvi,
ki spleta se iz prošlega v bodoče.

Jakob Šolar

GLASOSLOVNE SPREMEMBE PRI PRIDEVNIKIH NA -SKI IZ KRAJEVNIH IMEN

(Nadaljevanje)

Osnove na -d. — Osnov na *-d* je manj kakor na *-t*, vendar je tudi iz teh razvidna podobna zakonitost kakor pri omih. Njihova posebnost pa je, da imamo v razvoju ob neposrednem srečanju *-d* s pripono *-ski* dvojnice: za *Bled* npr. srečujemo *blêj-ski* ali *blé-ški*, prebivalško ime pa je *Blêjec*. To dvojnost bomo srečevali še v mnogih primerih kot nekako zakonitost. Res se oblika *bléški* sliši redkeje kakor *blejski*, vendar ni narejena samo za rimo na *Otok bléški, kinč nebéški*.

Veliko krajevnih imen ima v osnovi *brd-o*, simpleks v edn. *Bído*, mn. *Bída*, pogosto s kakim določilnim pridevnikom, včasih pa s predlogi, kakor *Podbrdo, Zabrdó*. Pri simpleksu imamo tip pridevnika *bíški* v 3 primerih: *báfska* ali *bájšča* pri Radovljici, prebivalci so pa *Bárijani, bájška* — *Bárcáni* (Mozirje), v Ziljski dolini pa je nad krajem *Bído* planina z imenom *Bíška planina* (po zemljevidu MS). Drugod imamo: *bàrisk* (Kranj), *bàrska* (Ihan), prebivalci so *Bíjani*. Drugod spet so si pomagali z infiksi, da so rešili glasovno podobo osnove: *bídovski* (Slov. Konjice, Planina pri Šmarju pri Jelšah) ali s prebivalskim sufiksom *bàrdarsk* (Poljanska dolina), *brdjánsk* (Slovenj Gradec), pogosto so pa tudi segli po predložnem opisovanju z *Bída* (Vrhnika, Rovte n. Logatcem, Dole pri Litiji, Šentjur pri Celju). Od 3 primerov *Dolgo bído* imam zapisan dvakrat tip *dougo-bíški* (Prežganje, Prevalje) in enkrat *dougobíski* (Mlinše — Litija). *Gólo bído* (Medvode) ima samo *golobíšk, Kámno bído* (Višnja gora) pa *kámbàrški, Krajno bído* (Krašnja) ima *krájbàrsk, Lesno brdo* pri Horjulju pa *bàrišk*, prebivalci so pa *Bàriici*. Zadnja oblika je zapisana strokovno natančno in nam pojasnjuje tudi druge manj jasne (bodi po zapisu bodi po razvojni stopnji v glasovju). Da tu *-iç-* ni nastal po vrivanju, kakor se po navadi razlaga *-j-* v oblikah *ble-j-ski, gra-j-ski*, je dosti jasno. To je ista oblika, ki je botrovala tudi današnji knjižni *Briici* za prebivalce Brd na Goriškem, ki so bili tudi *Bàriici* in so po pomanjkljivosti pisave prešli v *Briici*, od tod pa seveda *bríški*, namesto *bàriska* ali *bíška* vina. Zloženke so še dosledneje razvile glasovni razvoj. *Zabído* v dveh primerih (Sorica, Velenje) *zabíški*, pri Horjulju pa *zabàrdànsk; Podbído podbíški* (žel. pos. onstran bohinj-skega predora), *bídovski* (Moravče), *podbídusk* (Hrastnik — Dol). *Podbíje* pri Vipavi ima

podbíški, to se pravi, da je narejen pridevnik iz *podbrd-* brez kolektivnega sufiksa *-je*. Imen s to osnovo je po Sloveniji še zelo veliko, bilo bi zanimivo zvedeti pridevnike tudi od teh.

Pogostno je tudi ime *Brod* ali v mn. *Brode*. To je samo pri Dravogradu razvilo tip *bróški* (*brjóšk*), pa še ta je le redko v rabi, po navadi opisujejo z *Brodu*. Drugod so ta imena v 6 primerih razvila pridevnik *brójski*, *bródovski* v 3 primerih, *brjánsko* po prebivalškem imenu pa enkrat (Krško); povsod, koder imamo tip *brójski*, imamo tudi ime prebivalcev z *-j-*: *Brójci* (Šentvid pri Lj., Škofja Loka), *Brójčani* (Log pri Lj., Dol. Logatec), *Brojáni* (Bohinj, Šmihel pri N. m.); pri zadnjih bi pričakovali pridevnik *brojánski*, toda ostal je pri *brójski* brez pripone *-an-*, kar bi kazalo na neposredni razvoj iz *brod-*.

Osnovo *gled-* imamo v 4 zloženih imenih *Pógled* in *Púgled*; vsa 4 so razvila pridevniški tip *pógleški*, pri Mokronogu poleg tega tudi *púgalska*. Naselje *Gilde* (Celje) ima pridevnik *gúlsk*. — Osnova *gozd-* si je iskala različnih izhodov: *Gozd* (Kamniška Bistrica) je razvil *góška*, *gójška* ali *gojška* *Gozd* (Križe pri Trziču) je prvotno *góška* naslonil na gora ter naredil *górska*, ker ni več čutil prave zveze med *Gozd* — *góška*; pri Hotedršici so si pomagali z infiksom *-an-*, odbržali pa *-ški* iz *góški*, torej: *gózanšk* po izpadu *d*; pri Prežganju si pomagajo s predlogom z *Gozda*. Obe imeni *Podgozd* (Ig, Dvor pri Novem mestu) sta pa razvili pridevnik tipa *podgóški*. *Rífengozd* (Laško) pa *rájítangošk*. *Zagozd* (Dole pri Litiji) pa ima pridevnik *zagójske*.

Tudi pri imenih z osnovo *grad-* imamo pri pridevnikih oba tipa: *gráški* in *grajski*: *Grad* (Bled) — *gráška*, *Grad* (M. Sobota) — *gráčki*; v Cerkljah na Gor. imamo *gráška* in *grejška*, za *Sángrad* pa ravno tam *sangráška*; pri Teharjah je *Béžigrad* razvil pridevnik *béžigráški*, v Ljubljani pa *béžigrájski*; *Dravograd* — *dravográški*; *Górnji grad* ima danes *gornogránk* ali celo *gorogránk*, kar očitno izhaja iz prvotnega *gornogránški*; tako se imenujejo tudi prebivalci *Gornogránci* ali *Gorogránci*, kar je po disimilaciji obeh *r* dalo priimek *Gologránec*. Ime *Nógrad* (Stična) ima pridevnik *nógráški*; *Pódgrad* (Vransko) — *púgreški*, ime *Podgrád* je razvilo pridevnik *puđgráški* (Braslovče), drugod (Novo mesto, Ljubljana, Celje — Šentjur) pa tip *podgrájski*. *Podgráđe* pri Ljutomeru — *podgrájski*. *Zágrad* (Novo mesto) — *zágráška*, *Zagrád* (Pobočje — Krško) — *zagráški*. V imenu *Stari grad* pa v obeh primerih (Novo mesto, Krško) *starográjski*, kakor da je izraziteje čutiti moč simpleksa.

Ime *Húdo* je dalo pri Kovorju (Trzič) pridevnik *húška*, blizu tam je naselje 3 hiš z imenom *Húšca*, pri Radomljah in pri Stični pa je razvilo tip *hújski*, pri Prečni (Novo mesto) pa je po prebivalškem imenu *Hudévc* razvilo obliko *hudévski*. — Štiri imena z osnovo *klad-*, tri s kolektivno končnico *-je*, so razvila oblike: *kláški* (Laško), *kládanski* (Poljanska dolina), *kládusk* (Šmarje pri Jelšah), *s Kládja* (Radeče pri Zid. m.). *Klada* pri Vrhnikih pa je razvilo *kujájska*, prebivalško ime pa je *Kujánc*. Ime *Kobarid* (o starih oblikah imena s *-t* v osnovi gl. Ramovš ČJKZ 3,60 sl.) je razvilo pridevnik *kobariški*. — *Koménda* pa je v skupini *-nd-* izgubil *-d-* zaradi premajhne slišnosti *koménski*, prebivalško ime pa se je iz *Koménc* razširilo v *Koméncani*. Osnova *medved-* v imenu *Medvedje selo* (Trebnje) je razvilo *medvéška*, prebivalci pa imajo nasprotno *Medvéjca*.

Ográda (*Bloke*) — *ugráška*. Hišno ime *Pojzd* (Topol pri Medvodah) ima pridevnik *pójske*. *Prérá* (Gorišnica — Polensak) *préročka*. — *Prihódi* (Jesenice) ima pridevnik navadno kar *róvtaršč*, včasih pa tudi *parhóušč* *-ška*. *Pród* pri Gomjem gradu in *pródansk*, pri Ljubljani (Ježica za uradni Brod) pa *pródanšč* *-ška* in *pródansk* (*-šk* verjetno od *-šč* v narečni obliki. Osnova *rad-* nam je v uradnem imenu *Rádenci* dala *rácki* < **rádski*, kakor nam priča *Rácki vrh*. Osnova *sad-* je dala v imenih *Sad* (pri Stični) pridevnik *sájski*, *Zásadi* (Ptuj) — *zásojski*, prebivalci so *Zasadini* ali *Zasadinci*, *Zásadi* (Ljutomer) — *zasadójski*, prebivalci *Zasadójčani*, *Zásade* (Polensak) — po prebivalcih *Zasadinci* — *zasadínski*. — Ime *Smlédnik* dela pridevnik iz osnove *smléd-* in je razvilo obliki *smléjski* in *smléški*, pisarniška oblika je *smlédniški*.

Bogato je zastopana osnova *sred-*. *Srédgora* (Črnomelj) ima pridevnik *sřrški* < **sřrdski*, prebivalci *Sřrčani*. *Podsřéda* — *posřéčka*. Sem štejem tudi številna imena *Osredek*, ki delajo pridevnik neposredno iz *osred-* brez pripone *-ek*; v šestih primerih je razvit tip *osřéški*; pri Celju in pri Podsrédu *osřéčki*; v dveh primerih je tip *osřéški* redek, pri Šmarjeti pri Novem m. poleg njega tudi *sřétkausk*; pri Vel. Pirešici imamo *osřékoúšk*, torej od snove s pripomo *-ek* (*-šk* pa je verjetno odmev oblike *osřéški*). — *Verd* pri Vrhnikih je razvil pridevnik *vjéršk*.

Osnova *vid-* v današnjem imenu *Vid*, nekdanj *Vit*, *Veit* je razvila zelo različne oblike v obojno smer, le da je *-j* pred *-ski* zaradi predhodnega *i* hudo okmel. *Šentvid* nad Ljubljano in pri Stični je razvil tip *šantviški*, (*Šentviška gora*, *Most na Soči*), *šentvičk*

pri Grobelnem, pri Lukovici je oblika *šantvišk* redka, pogostnejša je *šantvísk*, ki jo razlagam iz **šantvišsk*; ta tip imamo še na Vipavskem *sembiski* (preb. *Sembisci*); izrazit je ta tip še nad Valdekom pri Mislinji *šantvijsk* in pri Celju (Pristava) *svetvijsk* za Sv. Vid; iz prebivalskega imena *Šantjána* < **šantvidjáni* je pri Lukovici razvit tudi pridevnik *šantjánjsk*; Sv. Vid na Blokah pa je razvil obliko z infiksom *vidovski* (preb. *Vidovci*). Tudi *labóski* < *labod-ski* (*Lavant*) sodi sem; piše jo večkrat Prežihov Voranc.

Osnovo *vod-* imamo v imenu *Medvóde*; pridevnik *medvóški* (narečno *meljívóšk*; prim. Lj. pr. 28. 5. 1958; Na medvóških tratih). Drugačnega izvora je osnova *vod-* v imenih *Zavóde* (pri Kostanjevici) — *zavóška*, (pri Podbočju, 1 sama hiša) *zavójska*, *Závod* pri Muljavi — *zavójske* (prim. tudi JiS II, 380 s staro razlago o vtakujenem -j-).

Iz navedenih privedniških oblik je razvidno troje:

1. da se je slovenščina povsod ognila neposrednega stikanja *-d+ski* bodi z glasovno spremembo in asimilacijo bodi z infiksi ali opisi; en sam primer imam med gradivom, ki govori zoper to: *Prébold* v Sav. dolini — *préboldski*;

2. da se je skupina *-dski* neposredno asimilirala v *-ški* ali *-čki* kakor — *-tski* ali pa

3. v *-jski*, bodi da je *-j* izrazilo razvit ali okmel zaradi okolja in je rezultat asimilacije *-ski*. Ta dvojnost v glasovni spremembi skupine *-dski* je tako redna in pogostna, da si je ne morem razlagati ne po analogiji pri *-ški*, ne po vtikanju nekakega prehodnega glasu *-j-* (po Ramovšu HG II, § 89), marveč kot zakoniti produkt glasovnih sprememb, kakor sta domnevala že Škrabec (Cv. XIX, 5/3) in Levec (Sl. pravopis). Kako so take glasovne spremembe nastale, je vprašanje, ki ga bo treba še rešiti.

Vsekakor pa se nam po tej podmeni neposredno razjasnijo kot pravilno razvite nekatere oblike, ki so Ramovša prav posebej nagibale k trditvi, da so *-ški/-čki* pogosto analogno prevzete oblike. Tako npr. oblika *l(j)uški* — *l(j)učki* poleg *l(j)uski* — *l(j)ucki* (HG II, § 192). V luči zgornjih oblik se nam pokaže, da sta prvi dve popolnoma redni obliki, prva po *gráški*, *bíški*, *šentvíški* itd., druga po *gráčki*, *posréčki*, *šentvíčki* itd.: *ljuski* po *bíski*, *šentvíski* itd.; edino za zadnjo nam naše oblike ne nudijo primera, oblike *l'ucki* žive ob hrv. meji, torej podprte od njihovega *-ts-*, *-ds-* > *-c-*: *hrvacki*, *l'ucki*; iz tiskov so pa navedene le oblike s *-ški*. Kako so pa take oblike nastajale, nam kaže npr. oblika *Bledške Gospóške*, kakor jo je napisal Valentin Vodnik 1791 v koprivniški kroniki, ko je rekonstruiral obliko po sestavnih delih *Bled-ski*, ne pa po živi rabi; taka je največkrat pot do pisane oblike, zato nam malo pove o resnični živi obliki. — Drug tak primer, ki ga Ramovš obravnava — kakor pred njim in ob njem mnogi drugi — v tej zvezi, je *préuštvó* (HG II, 305). Težave delata dvojnici *préuštvó* : *préšestvo*. Miklošičeva razlaga iz korena *-šad-* (šöl) s predpono *pre-* (*trans-*) in pripono *-stvo*, torej *prešadstvo* nam po zgornjem dá *préšəstvo*, ə med obema labializiranimi glasovoma š pa dobi velarno barvo, ə > u; ta oblika je razvita po tipih *gráški*, *bíški*, *šentvíški*; oblika *préšestvo* je razvita po tipu *bíski*, *šentvíski*. Tudi dvojnosti *gráški*, *gráščina*, *gráščak* itd. : *grajski*, *grajščina*, *grajščak* so s tem dvojnim razvojem popolnoma razložene in v skladu, oboje enako upravičene in »pravilne«.

Osnove na -s. Osnov na *-s* tudi med krajevnimi imeni ni veliko, vendar znatno več kakor pri občih; uveljavile so pa dosledno asimilacijsko obliko na *-ški*. — Tako imamo *Ambrús* — *ambrúški*, *Nebésa* — *nebéški* (Vel. Lašče), *Plés* — *pléški* (moravško naselje), *Plésa* — *pléški* (Želmlje), *Prelesje* (2 ×) — obakrat *preléški*, *Prúsje* — *prúški* (Leskovec pri Krškem), *Résa* — *réški*, *Terús* — *terúški*, *Zalés* — *zaleški*. — Sem sodi seveda tudi *Kràs* — *kráški*, *Nános* — *nánoški* itd. Tudi vse tri *Trške gore* sodijo sem, ker je ime očitno treba izvajati od osnove *trs-*, ne *trg-*, kakor jo izvajajo doslej, tudi Ramovš (HG II, § 189); vse tri gore (pri Novem mestu, Krškem in Rogatcu) so znane kot dobre vinorodne gorice, zamje je torej značilen *trs*, ne pa kak *trg*, dve sta celo pri mestu, ne pri trgu. Tej smiselno naravni razlagi so se ogibali samo zato, ker naj bi *s+ski* ne smelo dati *-ški*. — V to kategorijo moramo šteti tudi vrsto osnov pri imenih, ki so pred *-ski* izgubila druge sufikse: tako npr. *Prédoslje* dela pridevnik iz osnove **predos* + *ski* > *préáška*

Posebno poglavje teh imen so sestave z imenom *vas*. V obeh imenih *Vas* (Vrhnika, Fara pri Kostelu) imamo pridevnik tipa *váški*. Za obliko pridevnika *váški* tudi Ramovš (HG II, § 190) prizna, da je splošno slovenska. Dosledno jo imamo tudi v zloženih imenih: *Bóga vas* — *bógavaški*, *Čáča vas* — *čačav(e)ški*, *Dóbjá ves* — *dobjevéški*, *Dólňja vas* — *dolnovešánski*, *Dolénja vas* — *dolénjski* iz **dolénjvəški* ali samo *dolénjski* brez *vas*; *Drénova vas* — *drenvéški*, *Górnja ves* — *gornjevéški* ali *gornjevšánski*, *Kráška vas* —

kráškovaški, Kúrja vas ali ves (5 ×) — kurjeváški/véški (5 ×), Mala vas/ves — malováški/véški (3 ×), pri Ormožu málovški, Nízka ves — nízkavéški, Nova vas/ves (6 ×) — skróčena oblika típa nováški (4 ×) ali novaváški (2 ×), Srédnja vas (2 ×) — srednjeváški ali le srénjski, Stara vas/ves (5 ×) — povsod típ staraváški/véški, Šegóva vas — šegováški (po haplogogiji), Vélika vas (2 ×) — velíkováški (2 ×), Vinja vas — vinjeváški, Zábja ves — žabjevéški. Velíko takíh ímen dela prídevník samo od prílastka, ne od vas; zgoraj sem nekatere omenil, večíne pa ne, ker nam za naše vprašanje níč ne povedo. V treh prímerih je zápisán -čki: Gorenja vas (Bízeljsko) naj bi ímela poleg gornjevéški tudi gornjevéčki; v ístem okolju tudi Stara vas — stárvečki kot edína oblika; Vitna vas po KL 1937, po ljúdskem govoru pa Vita ves — vítvečki prav tako pri Bízeljskem. Vse trí tvorbe kažejo naslon na bližnji hrváški -čki, ker zveza z ves ní bila več žíva.

Taka dosledna obravnava -s pred predpono -ski je še danes tako žíva, da brez pomísléka uveljavi, svojo zakonítost tudi v tújih ímenih, če stopíjo v slovenščíno: Vis — víški (víško víno), Láos — láoški, Atos — átoški, Ars — arški, Mílos — míloški, Tunis — tuníški, Larissa — laríški ítn.

Ramovš (HG II, § 190) ugotavlja za skupíno -ssk-, da »ímamo sprva 1. -sk (...), 2. -šk- nastopa ístočasno ín se slednjíč sploh uveljavi, tako da tudi v knjížnem jezíku le nebéški«. Tríje prímeri iz okolíce Bízeljskega na -čki namesto na -ški, ne morejo zátemníti vsesplošne zakonítosti, da se je skupína -sski razvíla v -ški enakomerno po vsem ozemljju; alí je bila kdaj v dávníni res razvíta oblika -ski alí vsaj tudi -ski poleg -ški, to je zadeva zgodovíne ín zápisov, kí so pa v teh vprašanjih zelo nezanesljíve príče resníčne ljúdske rabe. Zakaj pri vseh teh dvojnícáh típa nebeski — nebeški se je treba závedati, da pri prvi oblíki deluje vplív písanega ízhodíšča nebesa, pri drugi pa uhaja v pero žíva ljúdska oblika. Pri nárečnícáh oblíkah v krajevnh ímenih písana predloga ní delovala, zato so se razvíle oblíke tako dosledno ín enotno; ko bi jih lovíli po zápisih, bi tudi morda srečali oblíke z umetno naslonítvijo.

Osnove na -z. Čísto naravno je, da je jezík obravnaval osnove na -z kakor osnove na ustrezní nezvenečí soglasník -s, toliko bolj, ker se v absolutnem ízglasju srečujeta. Osnove na -z so maloštevílne tudi v krajevnh ímenih, nekatere med njími pa so močno razšírjene. Jedro teh osnov sta brez- ín laz- v najrazlíčnejših zvezah.

Tako íma íme Breza prídevník bréški (Trebñje, Dol.). Zelo pogostno je kolektívno íme na -je, Brez-je; od 27 prímerov jíh íma 11 prídevník típa bréški, 6 prímerov íma vstavék -ov-, torej típ brézovski, 1 prímer íma kontamínirano oblíko bréz-ov-ški (Trebélnó), 3 prímeri ímajó oblíko z vstavkom -en-, torej típ bréz-en-ski, tudi pri tem típu ímamo 2 kontamínirana prímera brez-en-ški; tem se pridružíjo še oblíke íz prebívalskega ímena brezjánski, brezlánski ín brézarski.

Osnovo laz- srečujemo največkrat v množínskíh ímeníh žénskega spóla na -e, Láze Láz; od 17 prímerov ímamo pri njíh prídevník típa láški le v 3 prímeríh, típ z vstavkom -ov-, torej lázovski (lázusk, wázusk, wázovsk), v treh prímeríh, típ z vstavkom -en-, torej lázenski, v 4 prímeríh ín 3 kontamínirane oblíke lázenški, po prebívalcíh pa lážánski alí lážánski ín lázarski; pri Velenju prídevník nadomeščájo s predložno oblíko z Láz. Edíní prímer Lázi íma prídevník lázenški.

Druhá ímena z osnovo na -z bí bila še: Arméz — arméški (zaselek naselja Arméšk); Hotíza (Lendava) — hotíški; Háloze — háloški; Jéz (ljúdsko Iz) — z Iza; Podjéz — podjéški ín podjézovski; Koséze (3 ×) — vse tríkrat koséški; že Brezník je 1904 v ómenjenem članku óčítal pesníku, da je še pesníško íme napačno, tj. Koseski namesto Koseški; enako tudi Kasaze (ljúdsko Kázeze pri Petrovcáh) — káseški; Prílózje — prílóški, Mátvoz — mátvóški; Rakova stezá — rakostéški (Fara-Kostel), Rástez — rásteški, Záplaz — záplaški, Závoza (Koroško) — závoški (závošča).

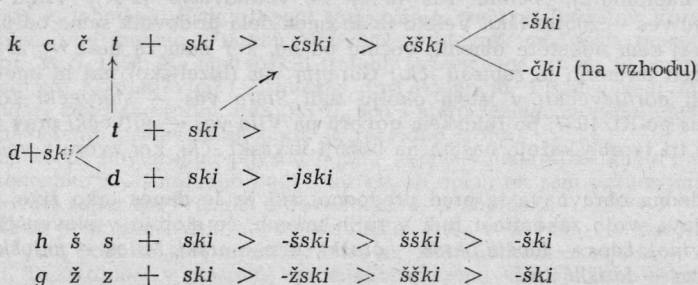
Tu ímamo še óbčíh ímen več, kí ímajó tak prídevník: vitez — víteški, knjígovéz — knjígovéški, bakroréz — bakroréški ípd.

Tudi pri teh oblíkah se móč zakonítosti razteza tudi na túja ímena, koder ímamo -z na koncu osnove: Peloponéz — peloponéški, Formóza — formóški, Toulouse — toulouški, Treviso — trevíški, Pariz — paríški.

Tudi pri osnovah na -z ímamo torej dosledno razvíto oblíko -zski > -ški kakor pri osnovah na -s, kar je razumljívó.

Povzetek. Pregledano gradívo nam kaže zelo enovít ín vse slovensko ozemlje óbegajóč glasovní razvoj slovenskíh soglasníkov (razen ustníčnícov) v zvezi s prídevní-

ško pripono *-ski*. Ti soglasniki — razen *-d-* v nekaterih primerih — se po vrsti razvijajo v ustrezni šumevec, pritegnejo v šumevsko območje tudi naslednji: *-s-ki* in se potem z njim zlijejo v enoten glas (SP ima tu krajši izraz: se z njim spajajo) *-š-*, na vzhodu pa v *-č-*, da dobimo pridevnike na *-ški/-čki*. Ta proces je bil takle:

Ta razvoj je tako reden in vsesplošen, da se še danes uveljavlja pri domačih in tujih imenih, ki na novo prihajajo v jezikovno rabo. To je slovenska jezikovna posebnost v slovanskih jezikih, tudi najbližji (Hrvatje in Srbi) tega razvoja ne poznajo. Ima vse teze prave zakonitosti.

Kako naj si razlagamo ta glasovni razvoj? Za mehkonobnike (*k g h*) in za *c* je mehčanje pred pripono *-ski* splošno slovansko. Po onemnitvi mehkega polglasnika se je glasovna sprememba obdržala naprej. Če primerjamo glasove *t s z* in *d z* afrikato *c*, se vprašujemo, zakaj je bil *c* zmogel mehčanja, oni pa ne; saj ima *c* v sebi *t* in *s* kot svoji sestavini. Pri *c*-ju se sičniška sestavina stika s pripono: *t-s+ski*. Če je tu stik izzval spremembo, zakaj je ne bi prav tako *s+ski*? Pri zvonečem *z* je proces isti, saj se *z* pred *-ski* asimilira v *s*, torej *zski > sski*. Pri zaporniku *t* je pred *s* lahek prehod v *c*; tako je jezik izenačil in oba primera enako razvil v *-č-ski > -čški > -ški/-čki*. Bolj bi bilo čudno, ko bi bil jezik v teh primerih uveljavil drugačen razvoj. Pri *d* imamo dvojen razvoj. Razvoj v *-ški* je razumljiv, saj se je *-d* pred *-ski* izgovarjal kot *-t*. Zlasti pri domačih osnovah *brod-, grad-, brd-* pa se je *d* razvil v *j*, kakor nam pričajo številni primeri z vsega ozemlja. To je seveda le domneva.

Obilno gradivo iz starih pisanih virov, ki ga navaja Ramovš v HG II, kaže obstajanje današnjih ljudskih oblik že od začetkov, vendar ne tako enotno in dosledno, kakor nam ga kažejo danes narečne oblike. Med Ramovševimi primeri pogosto srečujemo tudi oblike, kot še danes po uradih in tisku. Kar pomislimo na primere, ko se postavita v nasprotje ljudska in pisarniška oblika, npr. *medvóški* in *medvódski*. Zato za prvotno jezikovno zakonitost moramo upoštevati živo ljudsko obliko, pisarniška se uveljavlja iz nagnjenja k posploševanju in poenostavitvi (mehanizaciji) za praktično uporabo. V oblike ljudskih krajevskih pridevnikov doslej ni posegala nobena urejevalna sila, zato so mi priča starega izročila.

V novejšem času, zlasti po 1848, ko se je tudi pri nas razvilo časopisje, smo pridevnikov na *-ski*, *-ški* dobivali zmeraj več in od zmeraj novih osnov. Kake enotnosti v pisavi ni. Nekateri so se tudi pri tujih imenih in besedah držali Metelkovih navodil, ki za vsa našeta izglasja osnov (razen za *-d*) navaja razvoj *-ski > -ški*. Tako je dosledno pisal Jeran v Zgodnji danci (*protestanški, demokraški, kanaški, oxfórški* itd.), Novice so mešale, SN je pa prav kmalu prevzel pisavo po hrvaških časnikih, torej oblike na *-tski* in *-dski*; te so s Pleteršnikovim slovarjem zmagale, ko jih je po nasvetu tedaj veljavnega dr. Jos. Tomiška (*Antibarbarus*) sprejela tudi šola.

Ta sprememba je zakonitost precej zastrla, vendar ne zatrla. Pri urejanju naše pisave jo moramo upoštevati, ne da bi obujali mrtve, pač pa, da spoštujemo žive.

V prejšnji številki beri na 68. strani v 8. vrstici od zgoraj 1924, ne 1923.